

Tamara Graczykowska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
ORCID: 0000-0002-6715-363X
e-mail: a.graczykowski@wp.pl

Uwagi o typach sowietyzmów w prasie polskiej wydawanej w Rosji Radzieckiej w okresie międzywojennym (na przykładzie „Trybuny Radzieckiej”)

**Observations on the types of Sovietisms in the Polish press published
in Soviet Russia in the interwar period
(based on „Trybuna Radziecka”)**

This article analyses Sovietisms in „Trybuna Radziecka”, i.e. the central Polish newspaper, published in Moscow by Polish communists in the years 1927–1938.

Sovietisms are lexemes denoting new objects and phenomena of the Soviet reality, mainly borrowed from Russian.

The article describes 4 types of Sovietisms: semantic (e.g. *białogwardyjec, czerwony dyrektor*), formative (e.g. *komsorg, partaktyw, politemigrant*), stylistic (e.g. *kapitalistyczna sfera*) and onomastic (e.g. *Leningrod, fabryka „Czerwony Sztandar”*).

Sovietisms represent a new Soviet style in the language of the newspaper. Their frequent use confirms the process which affected the Polish language in Soviet Russia, namely the Sovietisation of the press language.

Słowa kluczowe: polszczyzna radziecka, prasa polska, sowietyzmy, okres międzywojenny, Moskwa

Key words: the Soviet Polish language, the Polish press, Sovietisms, the interwar period, Moscow

Mimo coraz większej liczby prac poświęconych polszczyźnie za wschodnią granicą Polski, w dalszym ciągu odczuwalny jest brak opracowań dotyczących stanu języka polskiego w ZSRR, zwłaszcza w okresie międzywojennym.

Po roku 1917 zaistniały nowe warunki polityczne, które doprowadziły do kolosalnych zmian w życiu kraju i obywateli radzieckich, w tym również przedstawicieli polskiej mniejszości narodowej. Polityczno-społeczna rzeczywistość pozajęzykowa wpłynęła na pojawienie się wielu nowych pojęć. Większość nowych słów, zwłaszcza sowietyzmów, powołanych do życia

w okresie porewolucyjnym, nie miała odpowiedników nie tylko w języku polskim w Rosji Radzieckiej, ale również w ówczesnej polszczyźnie ogólnej. Dlatego też źródłem słownictwa, niezbędnego do opisania nowych zjawisk z dziedziny polityki rządzącej partii, sfery ekonomicznej i życia codziennego radzieckich obywateli, był głównie język rosyjski.

Lektura „Trybuny Radzieckiej” zaowocowała niezwykle bogatym spisem słownictwa odzwierciedlającego nowe, radzieckie realia, czyli sowietyzmów¹. Ich obecność w zasobie leksykalnym gazety to cecha charakterystyczna polszczyzny, którą posługiwali się Polacy w Rosji Radzieckiej po rewolucji październikowej. Według I. Grek-Pabisowej i M. Ostrówki „Język polski, podobnie jak inne języki Związku Radzieckiego, nasycał się niepomierne rusycyzmami, głównie sowietyzmami” (Grek-Pabisowa, Ostrówka 2010: 393), a język prasy polskiej był „sowietyzmami dosłownie «najeżony»” (Grek-Pabisowa, Ostrówka 2010: 395).

„Trybuna Radziecka” była jedną z wielu gazet polskojęzycznych wydawanych w ZSRR w dwudziestoleciu międzywojennym. Cała polska prasa radziecka, jak słusznie zauważył Mikołaj Iwanow, miała unikatowy charakter. W szczytowym okresie jej nakład wynosił 120 tys. egzemplarzy, a polska gazeta przypadała na co trzecią rodzinę. Jednak jej upowszechnienie nie zależało od zapotrzebowania ludności na polskie słowo, lecz od doktrynalnych wymagań władzy związanych z radzieckim eksperymentem polonijnym (Iwanow 1991: 97). Prasa miała kształtować wśród Polaków pozytywny stosunek do obozu rządzącego, ustroju politycznego, ładu społecznego oraz wychowywać idealnego radzieckiego Polaka (Kawecka 1981: 19)².

„Trybuna Radziecka” była prawdopodobnie najważniejszym organem prasowym wydawnictw polskich w ZSRR. Miała bardziej rozbudowaną

¹ Badaniem objęłam wszystkie roczniki gazety „Trybuna Radziecka” (lata 1927–1938). Podałam je ekscerpcji całościowej. Materiał językowy ekscerpowałam ze wszystkich działów gazety. Pomięłam jedynie przedruki z prasy wydawanej w Polsce. Ponieważ poszczególne roczniki czasopisma były zróżnicowane nie tylko pod względem formatu, ale też objętości, więc wskazanie dokładnej liczby stron poddanych ekscerpcji nie jest możliwe. Dodatkowo nie wszystkie odnalezione numery zachowały komplet stron, niektórych nie udało się odczytać. Zatem mogę tylko podać orientacyjną wielkość próby. Łącznie badaniem objęłam 640 numerów „Trybuny Radzieckiej”, co daje w przybliżeniu prawie 2460 stron tekstu. Ze względu na obfitość materiału językowego wyekscerpowanego z „Trybuny Radzieckiej” do monografii *Słownictwo „Trybuny Radzieckiej” wydawanej w Moskwie w latach 1927–1938* zostały włączone jedynie jednoelementowe jednostki słownikowe, czyli wyrazy. Zaprezentowałam 1378 wyrazów odmiennych od tych, które były używane w dwudziestoleciu międzywojennym w języku ogólnopolskim (Graczykowska 2018). W niniejszym opracowaniu analizuję wybrane sowietyzmy (wyrazy) przedstawione w monografii oraz sowietyzmy, które nie zostały ujęte w słowniku, ponieważ były jednostkami wieloelementowymi.

² Miał to być radziecki obywatel mówiący po polsku, ale przesiąknięty nienawiścią do historycznej ojczyzny, czyli Polski (Iwanow 1999: 26).

redakcję niż pozostałe wydawnictwa mniejszości narodowych. Również dotacje państwowe były dużo wyższe od tych, które otrzymywały inne gazety obcojęzyczne (Iwanow 1990: 279). Ukazywała się nieprzerwanie przez ponad dziesięć lat (1927–1938). Wydawana była w Moskwie. W skład jej redakcji wchodziłi czołowi działacze komunistycznej Polonii (m.in. Tomasz Dąbał, Bruno Jasieński, Jan Hempel, Julian Leński-Leszczyński, Stanisław Budzyński, Stanisław Bobiński, Władysław Stein) (Łojek i in. 1988: 131)³. Ze względu na lokalizację oraz zaplecze dziennikarsko-publicystyczne, a jednocześnie niewielką liczbę Polaków mieszkających w Moskwie w tym okresie, „Trybuna Radziecka” przeznaczona była dla całej Polonii radzieckiej i kolportowana w skupiskach polonijnych w Rosji, na Ukrainie i Białorusi (Paczkowski 1977: 128).

Pierwszy numer „Trybuny Radzieckiej” ukazał się w kwietniu 1927 r., ostatni – w październiku 1938 r. Początkowo „Trybuna Radziecka” była tygodnikiem i nie cieszyła się zainteresowaniem czytelników. W listopadzie 1928 r. Biuro Polskie podjęło próbę zmiany charakteru pisma. Powstał dział wiadomości z Polski, szerzej omawiano sprawy emigracji, rozszerzono dział korespondencji. Redakcja zadbała o szatę graficzną periodyku, zaczęła go ubarwiać ilustracjami, zdjęciami. Zamieszczano w niej m.in. zdjęcia przywódców państwa radzieckiego (por.: „Lenin i Stalin w Gorkach (pod Moskwą) (zdjęcie z końca lipca r. 1922 ukazujące się w prasie poraz pierwszy)” – „Trybuna Radziecka” 1932, nr 26, s. 1), wybitnych robotników, pionierów (por.: „Pionierka, najlepsza uczennica szkoły 41. w Taszkencie przygotowuje się do Uzbekistańskiej olimpiady samotwórczej” – „Trybuna Radziecka” 1934, nr 31, s. 4), sportowców, gmachów i fabryk, które były wizytówką ZSRR (por.: „Jeden z najlepiej urządzonych pałaców kultury w ZSRR – Pałac im. Iljicza w Dniepropietrowsku” – „Trybuna Radziecka” 1934, nr 138, s. 2). Dzięki kampanii propagandowej, nawołującej do prenumerowania gazety, zwiększył się jej nakład (Sierocka 1968: 53). Dla porównania w czerwcu 1928 r. wynosił on 1200 egzemplarzy, a w 1929 r. osiągnął 10 tys. (Dąbał 1929: 215). W 1929 r. „Trybuna Radziecka” ukazywała się dwa razy tygodniowo, w 1931 r. przekształciła się w gazetę codzienną (por.: „1 sierpnia 31 – staje się gazetą codzienną” – „Trybuna Radziecka” 1931, nr 81, s. 1), w 1938 r. wydawana była co drugi dzień (w dni parzyste).

Język „Trybuny Radzieckiej”, tak jak innych gazet polskojęzycznych w ZSRR w okresie międzywojennym, reprezentuje pisemny, oficjalny wariant

³ Większość z nich stanowili działacze komunistyczni, którzy uciekli z Polski przed wyrokami sądów sanacyjnych (Grek-Pabisowa 2003: 56). Wśród imigrantów znajdowali się również pisarze i artyści, którzy postanowili szukać szczęścia w nowym państwie radzieckim i w nim odnieść sukces literacki (Kalinowska 2017: 102).

porewolucyjnej polszczyzny radzieckiej⁴. Na poziomie leksykalnym jest to polszczyzna silnie zrusyfikowana i jednocześnie zsowietyzowana. Świadczą o tym licznie zgromadzone sowietyzmy, ale również cała „stylistyka radziecka” (slogany, uschematyzowane formuły, stereotypy, sztamkowe słownictwo propagandowe) przebijająca z każdej strony gazety.

Celem artykułu jest przegląd ustaleń dotyczących pojęcia „sowietyzm” i klasyfikacji sowietyzmów w pracach polskich i rosyjskich badaczy oraz prezentacja typów sowietyzmów zaobserwowanych w moskiewskiej gazecie „Trybuna Radziecka”.

Już w okresie międzywojennym czołowi polscy inteligenci komunistyczni w ZSRR, m.in. B. Jasiński i T. Dąbał, skupieni wokół czasopisma „Kultura Mas”⁵, wprowadzili termin „sowietyzm”, który oznaczał „nowe pojęcia, nowe terminy, nowe słowa, powstałe w czasie rewolucji proletariackiej, w procesie budownictwa socjalistycznego i odpowiadające nowym, socjalistycznym stosunkom” (za: Sierocka 1963: 40). Kolejne uwagi na temat sowietyzmów w języku polskim w ZSRR wypowiedział B. Jasiński w 1930 r. również w „Kulturze Mas” w artykule *Twórzmy polski język radziecki*, w którym odnosił się do sposobów adaptowania do polszczyzny rosyjskiej leksyki realioznawczej, czyli sowietyzmów (Jasiński 1930: 5), a w rubryce „Twórzmy polskie słownictwo rewolucyjne” zaproponował nowe ekwiwalenty dla używanych przez Polaków w ZSRR rusycyzmów-sowietyzmów (m.in.: *przesiew* ‘oczyszczanie jakiegoś środowiska, jakiejś instytucji z niepożądanych elementów, usuwanie tych elementów’ zamiast *czystka*, *światlica* zamiast *chata-czytelnia*, *światlicowy* zamiast *izbacz*, *lazik* ‘niesumienny pracownik często zmieniający miejsce pracy, bumelant’ zamiast *progulszczyk*) („Kultura Mas” 1930, nr 2, s. 19). W 1933 r. w „Kulturze Mas” został opublikowany tekst Z. Kubalskiej *Rusycyzmy, sztuczne dziwolągi, a żywy język mas*, w którym autorka starała się wykazać, że „życie [po rewolucji październikowej] stało się tak bogate, że język ledwo nadąża za jego przyspieszonym tętnem”, stąd w polszczyźnie w ZSRR musi pojawić się to „nowe, co wniesione zostało do języka polskiego przez budownictwo socjalistyczne, czyli tzw. sowietyzmy” (Kubalska 1933: 16).

Większość nowego słownictwa była przejmowana bezpośrednio z języka rosyjskiego po pobieżnej adaptacji fonetyczno-gramatycznej (Mędelska 2015: 341). Tymczasem autorka wspomnianego artykułu zastanawia się,

⁴ Polszczyzna radziecka to język polski, którym posługiwali się Polacy mieszkający w ZSRR od momentu jego powstania aż do upadku. Porewolucyjna polszczyzna radziecka obejmuje lata 1917–1939 (Mędelska, Marszałek 2000: 121).

⁵ Czasopismo „Kultura Mas” było tworzone przez polskich komunistycznych intelektualistów (m.in. Bruno Jasińskiego, który był jej pierwszym redaktorem, Witolda Wandurskiego, Stanisława Standego) i wśród nich miała swoich autorów i czytelników.

„Czy [...] wszystkie sowietyzmy należy zostawiać w ich brzmieniu rosyjskim”. Jej zdaniem, nie, ponieważ „[...] Dla całego szeregu sowietyzmów znaleźliśmy odpowiedniki polskie, które się przyjęły. Zamiast «progulszczyk» mówimy *łazik*. Wyraz ten poleca sama redakcja „Kult. Mas”, która agitowała za *gburem* [‘bogaty chłop wyzyskujący biedotę wiejską; kułak’] i *przesiewem*. Dlaczego ów wyraz, wynaleziony przez redakcję i ogłoszony w spisie polecanych zwrotów, przyjął się od razu? Dlatego, że jest to wyraz używany w języku polskim, odpowiadający doskonale treści, nie sztuczny, znany każdemu polakowi” (Kubalska 1933: 18). Według Z. Kubalskiej, jeśli nie ma odpowiedniego wyrazu polskiego, to rusycyzmy-sowietyzmy mogą być używane, por.: „[...] jeśli pocimy się naprzykład nad tem, jak przetłumaczyć na polski «wydwiżeniec» [‘człowiek z awansu społecznego’] i nie znajdujemy nic prócz «wysuwańca» lub «wypychańca» – to nie wpadajmy w rozpacz. [...] *Wydwiżeńcy* pozostaną *wydwiżeńcami*, jakkolwiek ich będziemy nazywali. To wspaniałe zjawisko, zrodzone jedynie przez rewolucję Październikową i będące wyrazem rozwoju nowej epoki w historii ludzkości, nie straci na tem, jeśli na określenie go użyjemy nazwy rosyjskiej” (Kubalska 1933: 18).

Współcześnie prace na temat sowietyzmów prowadzone są zarówno przez badaczy polskich, jak i rosyjskich. Inny jest jednak obiekt tych badań. Polskie opracowania dotyczą sowietyzmów występujących w polszczyźnie radzieckiej, zwłaszcza w wariancie porewolucyjnym. Badacze rosyjscy skupiają się natomiast na radzieckim języku rosyjskim, nazywanym m.in. *nowojazem* „nowym językiem” (z ros. *новояз*) (Grek-Pabisowa i in. 2008: 200), językiem totalitarnym (Купина 1995: 3). W Polsce język ten przyjęto nazywać językiem propagandy czy też nowomową (Głowiński 2010: 173–182)⁶.

Według J. Mędelskiej sowietyzmy „[...] to jednostki leksykalne powołane do obsługiwaniania nowej radzieckiej rzeczywistości. Tę radziecką rzeczywistość traktuję tu dość szeroko, mając na myśli wszystkie te zmiany w organizacji życia społecznego, które przyniósł z sobą socjalizm w rosyjskim wydaniu” (Mędelska 1999: 185–186).

Z kolei O. Skydan, badając proces wkraczania leksyki radzieckiej do prasy polskojęzycznej na Ukrainie Radzieckiej, za sowietyzmy uznaje „leksemy i związki frazeologiczne związane z socjalistyczną organizacją życia Sowietów i ówczesnego społeczeństwa, jak również nazywające zjawiska i wydarzenia zachodzące w ZSRR, nieodłączne od systemu socjalistycznego we wszystkich dziedzinach życia [...]” (Skydan 2012: 311). Dużo uwagi sowietyzmom w prasie polskojęzycznej na Białorusi Radzieckiej poświęciły autorki monografii

⁶ Według Michała Głowińskiego nowomowa była oficjalnym językiem, który obowiązywał w krajach realnego socjalizmu (Głowiński 2010).

Język polski na Białorusi Radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana (Grek-Pabisowa i in. 2008). I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, B. Biesiadowska-Magdziarz wynotowały 700 sowietyzmów, które wyodrębniły na podstawie porównania jednostki polskiej z jej rosyjską podstawą, zamieszczoną w wydanym w Petersburgu w 1998 r. słowniku sowietyzmów pt. *Толковый словарь языка Совдепии* pod redakcją W. M. Mokijenki i T. G. Nikityny (Мокиенко, Никитина 1998; Grek-Pabisowa in. 2008: 200–213).

W pracach radzieckich termin „sowietyzm” pojawił się po raz pierwszy w latach pięćdziesiątych Wprowadził go G. W. Czernow na zasadzie analogii do takich pojęć jak anglicyzm, germanizm używanych w translatoryce. Ujął go w cudzysłów, sugerując tym samym, że nie jest on jeszcze w powszechnym użyciu. Według niego sowietyzmy to słowa, które powstały w języku rosyjskim lub otrzymały nowe znaczenia po rewolucji październikowej (np. *МТС, совхоз, нарком*) (za: Павлова 2011). W kolejnych opracowaniach dotyczących radzieckiego języka rosyjskiego J. M. Katcer i A. W. Kunin do sowietyzmów zaliczyli nowe słowa, wyrażenia odzwierciedlające pojęcia i zjawiska charakterystyczne dla wielu dziedzin życia radzieckiego społeczeństwa w latach czterdziestych (Катцер, Кунин 1964: 89). W latach siedemdziesiątych ukazało się opracowanie I. F. Protczenki *Лексика и словообразование русского языка советской эпохи: социолингвистический аспект* (Протченко 1975), w którym autor pisał, że sowietyzmy: „представляют собою летопись новой жизни, в них запечатлены новые общественные отношения, этапы нашей борьбы, созидательного труда и побед советских людей” (Протченко 1975: 30).

A. Głotow wprowadził też pojęcie „собственно советские слова”, czyli „номинация реалий советского образа жизни, обозначение того, что подарило советское государство благодарным гражданам” (np. *колхоз, ЗАГС, ревком, фабзавуч, ГТО*) (Głotow 1995: 250).

Według A. Duliczenko sowietyzmy to nie tylko te fakty leksykalne, które oznaczają specyficzne cechy radzieckiego społeczeństwa, ale także bardziej lub mniej neutralne wyrazy, które były intensywnie wykorzystywane w języku rosyjskim w okresie po rewolucji 1917 r., aż do połowy lat osiemdziesiątych i początku dziewięćdziesiątych (Дуличенко 1994: 99).

Dla A. Pichurowej sowietyzm to werbalny lub niewerbalny znak będący faktem radzieckiej kultury. Badaczka za najważniejsze uznaje sowietyzmy werbalne, które dzieli na: „[...] собственно советизмы, которые с точки зрения семантической структуры слова распределяются по типам: лексические – слова, актуализировавшиеся, появившиеся или образованные в 20–70-е годы и обозначающие явления советской действительности (*бракодел, обезличка, перегибщик, подкулачник*

[...]), семантические – новые значения старых слов, появившиеся или актуализировавшиеся в советское время (*вредитель* – ‘тот, кто умышленно вредит кому-н., чему-н.’ [...]) и коннотативные – оттенки значения, появившиеся в 20–70-е гг. ([...] *гнёт* – ‘социальное давление’) (Пихурова 2005: 7).

O. P. Jermakowa dzieli sowietyzmy na grupy tematyczne i wyróżnia wśród nich: „[...] называющие реалии, так или иначе обусловленные советской действительностью: это не только слова, обозначающие чисто советские учреждения (*ГПУ, НКВД*), названия явлений из области политики правящей партии, но и номинации реалий из сферы экономики и быта: *достать* (о продуктах, товарах) [...], а также названия явлений, предметов, существовавших и до революции, но получивших новые наименования в советское время, в частности канцеляризмы типа *жилплощадь, квартплата* и др.” (Jermakowa 2011: 5).

Ł. A. Wołczok, T. P. Bachun za sowietyzmy uznają te jednostki, które odzwierciedlają radzieckie realia, życie w państwie radzieckim, radziecki porządek społeczny, ekonomię oraz politykę. To nie tylko pojęcia powstałe w ZSRR po rewolucji październikowej, ale też nowe znaczenia istniejących już słów oraz leksemy, którym nadano polityczny, ideologiczny charakter. Dziela oni sowietyzmy na: sowietyzmy-neologizmy (np. *парторг, агитбригада, культотдел, октябрёнок, совхоз*), sowietyzmy semantyczne (np. *сознательный, ударник, невыездной, чистка, пятилетка*) i sowietyzmy stylistyczne (np. *битва за урожай, братский привет, судьбоносное событие*) (Wołczok, Bachun 2008: 58–59).

Autorzy *Słownika Sowdepii*, W. M. Mokijenko, T. G. Nikityna, do sowietyzmów zaliczają wszystkie te jednostki, które odzwierciedlają radzieckie realia (Mokijenko, Nikityna 1998: 5). Wyróżnili oni cztery typy sowietyzmów: sowietyzmy semantyczne, leksykalno-słotowórcze, stylistyczne oraz onomastyczne.

Podsumowując, sowietyzmy to jednostki leksykalne (zarówno te, które pojawiły się po roku 1917, jak i istniejące wcześniej, ale które po rewolucji październikowej zyskały nowe znaczenie) związane z funkcjonowaniem państwa radzieckiego, odnoszące się do wszystkich dziedzin życia radzieckiego społeczeństwa.

Opierając się na typologii zaproponowanej przez autorów *Słownika Sowdepii*, również w „Trybunie Radzieckiej” można odnaleźć wskazane typy sowietyzmów. Podobny zestaw sowietyzmów wyróżniła I. Grek-Pabisowa i in. analizując język prasy polskojęzycznej na radzieckiej Białorusi (Grek-Pabisowa in. 2008: 200–213).

Sowietyzmy semantyczne są to wyrazy, które wcześniej funkcjonowały jako jednostki neutralne, a w czasach radzieckich zyskały nowe znaczenie społeczno-polityczne lub odcień znaczenia. Jako pierwszy przykład sowietyzmu semantycznego W. M. Mokijenko i T. G. Nikityna przywołują *белый* ‘występujący przeciwko władzy radzieckiej w czasie wojny domowej’ (Мокиенко, Никитина 1998: 10). W „Trybunie Radzieckiej” możemy odnaleźć liczne przykłady wykorzystania kolorów, wśród których *biały* i *czarny* kształtowały negatywny obraz krajów kapitalistycznych i miały zdecydowanie pejoratywny charakter. Występowały one jako oddzielne leksemy w zwrotach i komponentach złożzeń (por.: **białogwardyjec** ‘w okresie rewolucji październikowej: człowiek walczący w szeregach kontrrewolucyjnej białej gwardii; białogwardzista’: *Podczas wojny domowej białogwardyjcy tysiącami i setkami tysięcy rozstrzeliwali chłopów* – 30/22/1⁷; **białogwardzistowski** ‘białogwardyjski’: *Burżuazja potrafi jeszcze skazać na śmierć miliony [...] ludzi za pomocą wojen białogwardzistowskich* [...] – 27/3/4; **czarna deska** ‘tablica z nazwiskami osób, instytucji, którym udzielono nagany publicznej; tzw. tablica wstydu (w odróżnieniu od *czerwonej tablicy*): *Putczyńska rada wiejska powinna wejść na czarną deskę* – 30/135/3). Na biegunie przeciwstawnym sytuuje się kolor *czerwony* oznaczający ‘komunistyczny, związany z komunistami’ (Мокиенко, Никитина 1998: 291) (por.: **czerwona stolica** ‘komunistyczna stolica’: *Bolszewicy czerwonych stolic pozdrawiają swego wodza* – 33/7/1; **czerwony dyrektor** ‘dyrektor skierowany na to stanowisko przez partię, będący robotnikiem’: *Oprowadza nas czerwony dyrektor kopalń, robociarz, który pracuje już kilkanaście lat* – 27/32/5; **czerwony kącik** ‘świetlica przeznaczona do prowadzenia działalności propagandowej’: [...] *trzeba zorganizować czerwony kącik* – 27/7/5; **czerwonosztandarowiec** ‘W ZSRR: osoba odznaczona Orderem Czerwonego Sztandaru’: [...] *zasyłam gorące pozdrowienie od syna czerwonosztandarowca* – 37/116/3).

Inne przykłady sowietyzmów semantycznych:

Walka – słowo należące do terminologii wojskowej, wykorzystane do opisu np. prac polowych, sytuacji w przemyśle, gospodarce, oświacie i in. (por.: *Trudno [...] prowadzić walkę klasową z klechą* [...] – 30/53/3; [...] *wszystkie siły oddamy na bolszewicką walkę* [...] – 31/67/4; [...] *walka ze szkodnikami polnemi* – 29/26/1; *Niech żyje walka o kulturę socjalistyczną, o oświatę* [...] – 29/114; *Nie zorganizowano walki z progulami* – 33/256/2).

⁷ Cytaty z „Trybuny Radzieckiej” zostały przytoczone zgodnie z zapisem oryginalnym, w tym z usterkami. Liczby oznaczają kolejno: rok wydania „Trybuny Radzieckiej”, numer, stronę.

Bolszewik – to nie tylko członek ugrupowania politycznego o określonych przekonaniach politycznych, ale przede wszystkim człowiek niezłomny, konsekwentny, prawdziwy rewolucjonista, marksista-leninowiec (por.: *Nić [...] życia starego bolszewika-nielegalnika [...] została tak nagle przerwana* – 35/14/2).

Gospodarka – to nie tylko państwowe czy spółdzielcze gospodarstwo rolne, ale wzorowo prowadzone gospodarstwo rolne w Związku Radzieckim (por.: *Sowiecka gospodarka rolna „Lenino” z typowo rolniczej gospodarki przekształciła się w gospodarkę ogrodniczo-mleczarską* – 30/6/2).

Wspomniana wcześniej A. Pichurowa wśród sowietyzmów, które W. M. Mokijenko i T. G. Nikityna zaliczyli do sowietyzmów semantycznych, osobno wyróżnia sowietyzmy konotacyjne. Jako przykład podaje *авангард* ‘przodującą część jakiego ugrupowania społecznego, która pociąga za sobą masy’ (Пихурова 2005: 7). W „Trybunie Radzieckiej” również odnajdujemy ten sowietyzm konotacyjny, por.: *Komsolmolcy-polacy będziecie leninowską awangardą młodzieży pracującej w spółzawodnictwie socjalistycznym* – 29/49/5.

Do sowietyzmów konotacyjnych w „Trybunie Radzieckiej” można zaliczyć m.in.: *bolszewicki, radziecki, socjalizm, sowiecki, komunistyczny, proletariat, proletariacki*. Sam przymiotnik *radziecki* – *sowiecki* pierwotnie oznaczał ‘odnoszący się do ZSRR’. Wielokrotne jego użycie praktycznie w każdym tekście prasowym, materiałach propagandowych spowodowało, że z czasem zyskał nowy odcień znaczenia ‘najlepszy’ (Введенская, Павлова, Кашаева 2007: 21). Por. przykłady z „Trybuny Radzieckiej”: *W czerwcu drugi bluming radziecki staje do szeregu czynnych agregatów olbrzymów* – 33/131/3; *Naród radziecki [...] śledził pracę swych dzielnych synów [...]* – 38/37/1; *Władza radziecka [...] przekształciła również i mnie [...]* – 34/218/2.

Kolejnym typem sowietyzmów są sowietyzmy słowotwórcze. Jest to kategoria bardzo licznie reprezentowana w „Trybunie Radzieckiej”. Są to nowe słowa utworzone w celu oznaczenia radzieckich realiów (np. *воскресник* ‘czyn społeczny wykonywany w niedzielę’) lub radzieckiej interpretacji „nowego życia”, gloryfikujące socjalistyczny styl życia (np. *новостройка, новояз, верблюдоховхоз*) (Мокиенко, Никитина 1998: 11).

Analiza tekstów „Trybuny Radzieckiej” wykazała, że były one silnie nasycone sowietyzmami słowotwórczymi, wśród których zaobserwowałam m.in. złożenia (a w nich zestawienia), wyrazy skrótowe złożone oraz skrótownice. Obecność tych kategorii strukturalnych to cecha charakterystyczna polszczyzny radzieckiej. Stanowiły one nieodłączny element oficjalnej polszczyzny, która wzorowała się na radzieckim języku rosyjskim, dlatego też tak licznie występowały we wszystkich źródłach pisanych w Rosji Radzieckiej.

Formacje te w większości zostały przejęte bezpośrednio z języka rosyjskiego lub tworzone na wzór rosyjski.

W „Trybunie Radzieckiej” zestawienia pojawiają się bardzo często. Są to wyrazy złożone, będące dwu- lub wielowyrazową strukturą, która funkcjonuje w języku jako pojedynczy leksem. W języku ogólnopolskim pisane są rozdzielnie (np. *przemysł ciężki*, *dom spokojnej starości*) (Polański 1999: 690). W polszczyźnie radzieckiej również można takie zaobserwować, por.: **abecadło polityczne** ‘podstawowe wiadomości na temat polityki; polityczne ABC’: [...] *rozpoczęły się kursy dla kierowników* [...] **abecadła polityczne-go** – 28/29/12 (ros. *политическая азбука*); **brygada holownicza** ‘pomoc społeczna udzielana w celu przyspieszenia tempa pracy’: *Kolektyw 13-ta rocznica Października* [...] *stworzył brygadę holowniczą* [...] – 32/118/3 (ros. *общественный буксир, брать кого-нибудь на буксир*). Wyróżniającą się grupą rzeczowników złożonych w „Trybunie Radzieckiej” były zestawienia, które pisane były z łącznikiem, np. *bolszewik-nielegalnik*, *chata-czytelnia*, *chłop-średniak*, *delegat-mianowaniec*, *gbur-kułak*, *kobieta-nacjonalka*, *kołchoz-miljoner*, *kombajner-stachanowiec*, *komunista-robotnik*, *nacmen-instruktor*, *parobek-włościanin*, *rewolucjonista-nielegalnik*, *robotnik-bolszewik*, *stachanowiec-trzechsetnik*, *tysiącznica-orderówka* i in. (por.: [...] *poseł Szczerkowski* [...] *utworzył komisję złożoną z delegatów-mianowańców* [...] – 29/5/2; [...] *mieszka stale około 150 parobków-włościan* [...] – 29/17/3; **Tysiącznice-orderówki** [...] *walczą uporczywie o to, aby w tym roku zebrać po 1000-1300 centn. buraków z hektara* – 37/115/3).

Równie często napotykałyśmy w „Trybunie Radzieckiej” złożenia, czyli wyrazy składające się z dwóch lub więcej rdzeni, zapisane z łącznikiem lub bez (Grek-Pabisowa i in. 2008: 153), por.: *białogwardyjec*, *pracodzień*, *samopływ*, *samotioł* i in. Wysoką liczbą i frekwencją wyróżniały się również złożenia przymiotnikowe (np. *białogwardzistowski*, *biedacko-średniacki*, *gburo-kułacki*, *robotniczo-chłopski*, *robotniczo-włościański*).

Kolejną zaobserwowaną kategorią wśród sowietyzmów słowotwórczych są złożenia z wyrazami skróconymi. Są to wyrazy złożone ze skróconymi / uciętymi formami wyrazowymi w pierwszej części złożenia (np. *agitbrygada*). Zdarzały się też wyrazy z podwójnym skrótem w pierwszej części (np. *sowpartszkoła*). Ten typ złożenia obcy jest polszczyźnie ogólnej⁸. Bardzo liczne były złożeniowce z komponentem **agit-** (np. *agitbrygada*, *agitekolektyw*, *agitsamolot*, *agitwóz*), **kult-** (np. *kultestafeta*, *kultkombajn*, *kultkomisja*,

⁸ Złoeniowce w języku ogólnopolskim, zwłaszcza w okresie międzywojennym, budziły bardzo silne emocje i wywoływały sprzeciw normatywistów. Uznawane były za formacje naruszające strukturę języka polskiego i zwalczane jako rusycyzmy (Mędelka 2010: 76–77 i 83).

kult-szef), **part-** (np. *partaktyw*, *partbilet*, *partbudownictwo*, *partnagruzka*, *partorganizacja*), **polit-** (np. *politbiuro*, *politemigrant*, *politgodzina*, *politgramota*, *politkatorżanin*, *politlinijka*, *politmasowy*, *politminimum*, *politminutka*, *polit-oświata*, *polit-oświatowiec*, *politoświatowy*, *politpracownik*, *politszkoła*, *politwychowanie*, *politwydział*, *politwydziałowiec*).

Warto w tym miejscu wspomnieć jeszcze o bardzo licznie reprezentowanych w „Trybunie Radzieckiej” wszelkiego rodzaju skrótach i skrótowcach. W gazecie posługiwano się zarówno skrótami rosyjskimi, jak i polskimi, które wiernie tłumaczyły nazwy funkcjonujące w oficjalnym języku rosyjskim. Najwięcej przykładów wynotowałam wśród skrótów zapożyczonych z języka rosyjskiego. Poniżej prezentuję wybrane jednostki:

agitprop ‘w ZSRR do 1934 r. wydział agitacji i propagandy’: *W skład komisji wchodzi przedstawiciele następujących organizacji: agitpropu, rejkomu* [...] – 27/25/10 (ros. *азумнон*); **komniezam** ‘komitet niezamożnych chłopów, komitet biedoty wiejskiej’: *W skład nowej Rady Wiejskiej weszło 2 członków partji: prezes komniezamu i sekretarz komórki partyjnej* – 29/7/3 (ros. *комнезам*); **komsorg** ‘przewodniczący grupy komsomolców’: [...] *w poczet kandydatów partji przyjęto* [...] **komsorga** *szkoły FZU tow. Szrajbsztejna* [...] – 38/46/2 (ros. *комсорг*); **narkom** ‘komisarz ludowy’: [...] *tow. Szmidt wznosi kielich na cześć sławnego narkoma* [...] – 37/115/1 (ros. *нарком*); **obkom** ‘komitet obwodowy (partii)’: *Odeski obkom partji przeprowadza zaciąg komunistyczny na* [...] *kursy partyjne* – 37/114/2 (ros. *обком*); **politruk** ‘oficer polityczny’: **Politruk** [...] *rozmawia z poborowcami* [...] – 37/121/3 (ros. *политрук*); **rejwykonkom** ‘rejonowy komitet wykonawczy’: *Teraz przy rotosy* [...] **rejwykonkomu** *zorganizowano u nas grupę inicjatywną* [...] – 31/22/4 (ros. *райисполком*).

Trzeci typ sowietyzmów tworzą sowietyzmy stylistyczne, czyli te stereotypowe nazwy, które miały przekazywać społeczeństwu ideologiczne mitologemy (np. *гениальный вождь и учитель* – o Włodzimierzu Leninie) (Мокиенко, Никитина 1998: 11). Język „Trybuny Radzieckiej” pełen jest utartych „sztamповych” zwrotów, sloganów, wartościujących epitetów.

Szczególnie miejsce w „Trybunie Radzieckiej” zajmują sformułowania pejoratywne wyrażające pogardę, dezaprobatę, zwłaszcza w odniesieniu do Polski sanacyjnej i państw kapitalistycznych. W międzywojennej, komunistycznej retoryce Polska przedstawiana była jako wróg i potencjalny agresor, który zagraża młodemu państwu radzieckiemu (por.: *Imperjaliści szykują kontrewolucyjną wojnę przeciwko pierwszemu państwu socjalistycznemu* [...] – 29/30/1). Pisząc o Polsce używano wulgarnego języka, dobierano słownictwo o silnym, negatywnym zabarwieniu emocjonalnym. Powszechnie określano Polskę mianem „faszystowska” (Życki 2006: 251) (por.: [...] *wodzowie PPS*

jeszcze raz odślonili swoją **plugawą fizjonomię pacholków oberkata Piłsudskiego** – TR 28/30/8; **Kapitalistyczna sfera i jej psy łańcuchowe nie zdołają powstrzymać zwycięskiego pochodu bolszewickiej pięciolatki** – 30/108/1; **Precz z rządami szubienicy w Polsce faszystowskiej** – 31/181/1; **Kongres morderców socjalfaszystowskich** – 29/32/2). Na biegunie przeciwnym mamy zwroty i wyrażenia nacechowane pozytywnie, odnoszące się do państwa radzieckiego, jego przywódców itp. (por.: **Światły rozum Lenina i Stalina, potęga ich [...] zdumiewając [...] baśniarzy ludowych** – 37/140/1; **Umarł [...] Lenin – genialny rewolucjonista, przeobraziiciel społeczeństwa ludzkiego [...] potężne, jednolite, monolitne są tyły Armii Czerwonej** – 38/11/1).

Ostatnią grupę tworzą sowietyzmy onomastyczne (Мокиенко, Никитина 1998: 17). Radziecka przestrzeń nazewnicza pełna jest sowietyzmów-onimów. W „Trybunie Radzieckiej” odnajdujemy przede wszystkim liczne ergonimy, czyli nazwy zakładów pracy, fabryk, kolchozów i in. (por.: *garbarnia krasnoarmiejska „Bolszewik”, fabryka „Czerwony Sztandar”, kolektyw „Czerwony Pogranicznik”, partkolektyw „Października”, kolchoz im. „Kominternu”*). Są też chrematonimy, np. *statek „Proletarij”*. W gazecie występują sowietyzmy-ideonimy, w tym m.in. nazwy świąt (*Międzynarodowy komunistyczny dzień kobiecy, Święto dziesięciolecia konstytucji ZSRR*), nazwy gazet, czasopism (*„Sztandar Pioniera”, „Trybuna Radziecka”*), nazwy odznaczeń, tytułów honorowych (*Czerwonosztandarowy Zespół Czerwonarmistowskiej Pieśni i Tańca, miano Bohatera Związku Radzieckiego*). W „Trybunie Radzieckiej” obserwujemy też proces wtórnej onimizacji, czyli przekształcenia antroponomimów w toponimy (*Stalingrod, Leningrod*), w ergonimy (*sowiecka gospodarka rolna „Lenino”, kinostudjum „Lenfilm”, fabryka im. Kirowa, kolchoz-miljoner „Stalinaul”*), w chrematonimy (*tank „Feliks Dzierżyński”*).

Autorzy *Słownika Sowdepii* zwracają jeszcze uwagę na jeden typ sowietyzmów onomastycznych, a mianowicie na derywaty utworzone od antroponomimów – nazwisk osób – członków ugrupowań politycznych, społecznych, uczestników ruchów, kampanii społecznych. Jako przykład przytaczają sowietyzm *криwonосовец* ‘maszynista, przodownik pracy, naśladowca P. A. Kriwonosa, który był inicjatorem dwukrotnego zwiększenia prędkości pociągów towarowych’ (Мокиенко, Никитина 1998: 19). Również w „Trybunie Radzieckiej” sowietyzm ten jest obecny (por.: *Z inicjatywy maszynistów-kriwonosowców zorganizowano kriwonosowską kolumnę parowozów [...] – 37/136/3*).

Podczas lektury „Trybuny Radzieckiej” we wszystkich niemalże artykułach, notatkach, podpisach pod zdjęciami napotkałam nowe słownictwo

radzieckiej epoki. Podanie całkowitej liczby sowietyzmów w zasadzie nie jest możliwe. Są to setki różnego rodzaju skrótów, nazw przedsiębiorstw, kolchozów, instytucji itp. pojawiające się na każdej stronie gazety. Jednocześnie bardzo rozpowszechnione są sowietyzmy stylistyczne, które trudno zliczyć, gdyż obok częstych i utartych zwrotów pojawiają się indywidualne wyrażenia będące przejawem inwencji twórczej redaktorów gazety. W monografii *Słownictwo „Trybuny Radzieckiej” wydawanej w Moskwie w latach 1927–1938* (Graczykowska 2018), która uwzględniała wyłącznie jednoelementowe jednostki słownikowe, zaprezentowałam ok. 300 sowietyzmów. Wśród nich, zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną przez W. M. Mokijenko i T. G. Nikitynę, najliczniej reprezentowane są sowietyzmy słowotwórcze (co również uwidoczniło się w niniejszym opracowaniu).

Przedstawione w artykule sowietyzmy, nasycone komunistyczną ideologią, agitacją partyjną, często fanatyzmem komunistycznym, ilustrują nowe formy życia w państwie radzieckim.

Jak łatwo zauważyć, dokumentują one zjawisko ideologizacji języka. Pokazują, jak za pomocą prasy indoktrynowani byli obywatele Rosji Radzieckiej w okresie międzywojennym. Nowa władza dzięki środkom masowego przekazu, poprzez ogólnie wprowadzone hasła propagandowe, stereotypy, sztamkowe określenia komunikowała się ze społeczeństwem, narzucając mu obraz radzieckiego świata, który był zgodny z obowiązującą ideologią, kształtowała pożądane postawy społeczne, wpływając na świadomość ludzi oraz na postrzeganie przez nich otaczającej rzeczywistości. Dzięki stałym, utartym zwrotom, sloganom powstawał zrozumiały dla odbiorcy przekaz, przyjmowany przez radzieckich obywateli mechanicznie, oznaczający całkowite podporządkowanie się oraz aprobatę władzy i jej programu.

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu sowietyzmy są wyróżniającym znakiem epoki radzieckiej, tworzą swoisty, oficjalny obraz życia kraju, który został wepchnięty w totalitarną ideologię. Są również świadectwem sowietyzacji polszczyzny za wschodnią granicą Polski w okresie porewolucyjnym.

Literatura

- Dąbal T. (W. Tęgoborski) (1929): *Polacy Związku Radzieckiego*. Moskwa.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. (1999). Red. K. Polański. Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Glótow A. (1995): *Образ советской действительности 30-х годов в польско-русском и русско-польском словаре московского издания 1941 года (моральный и культурный аспекты)*. [W:] *Polsko-wschodniosłowiańskie powiązania kulturowe, literackie i językowe*. T. 2: *Językoznawstwo i translatoryka*. Red. A. Bartoszewicz. Olsztyn, s. 249–255.

- Głowiński M. (2010): *Nowomowa*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 173–182.
- Graczykowska T. (2018): *Słownictwo „Trybuny Radzieckiej” wydawanej w Moskwie w latach 1927–1938*. Bydgoszcz.
- Grek-Pabisowa I. (2003): *Język polski okresu międzywojennego 1920–1939 na Białorusi radzieckiej*. „Acta Baltico-Slavica” XXVII, s. 53–61.
- Grek-Pabisowa I., Ostrówka M. (2010): „*A ja pójdę do oziory nogi wypłoszczę*” – czyli co wiemy o języku polskim na Białorusi radzieckiej w okresie międzywojennym. [W:] *Polsko-białoruskie związki kulturowe, literackie i językowe*. Red. S. Kawalou, R. Radzik, M. Sajewicz. Lublin, s. 389–395.
- Grek-Pabisowa I., Ostrówka M., Biesiadowska-Magdziarz B. (2008): *Język polski na Białorusi radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana*. Warszawa.
- Iwanow M. (1990): *Polacy w Związku Radzieckim w latach 1921–1939*. „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1177. „Nauki Polityczne” XLVI. Wrocław.
- Iwanow M. (1991): *Pierwszy naród ukarany. Polacy w Związku Radzieckim 1921–1939*. Warszawa–Wrocław.
- Iwanow M. (1999): *Między polsnością a żydowskością. Polska autonomia kulturalna w Związku Sowieckim*. [W:] *Samoidentyfikacja mniejszości narodowych i religijnych w Europie Środkowo-Wschodniej*. Red. J. Lewandowski, W. Goleman. Lublin, s. 25–34.
- Jasiński B. (1930): *Twórzmy polski język radziecki*. „Kultura Mas” nr 2, s. 5.
- Kalinowska M. (2017): *Między narodem a ideą. Polityka mniejszościowa władz ZSRR w dziedzinie kultury i literatury w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku*. „Slavia Orientalis” LXVI, z. 1, s. 91–106.
- Kawecka K. (1981): *Problemy rozwoju oświaty i kultury Polonii radzieckiej w latach 1921–1929 ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi*. [W:] *Kultura skupisk polonijnych: materiały z Sympozjum zorganizowanego przez Bibliotekę Narodową oraz Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk (Radziejowice, 22–23 IV 1980)*. Red. O. Czarnik, K. Gronowski. Warszawa, s. 255–273.
- Kubalska Z. (1933): *Rusycyzmy, sztuczne dziwolągi, a żywy język mas*. „Kultura Mas” nr 3, s. 15–18.
- Łojek J., Myśliński J., Władyka W. (1988): *Dzieje prasy polskiej*. Warszawa.
- Mędelka J. (1999): *Język „Prawdy Wileńskiej”: Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*. Bydgoszcz.
- Mędelka J. (2010): *Rosyjskie skrótownice porewolucyjne w pierwszych radzieckich słownikach dwujęzycznych*. „Acta Baltico-Slavica” XXXIV, s. 73–87.
- Mędelka J. (2015): *Niemcy, Polacy – dwa największe skupiska mniejszościowe w międzywojennym ZSRR. Uwagi o sowietyzacji języków*. [W:] *Rosja w dialogu kultur*. Red. K. Dembska, M. Głuszkowski. Toruń, s. 320–338.
- Mędelka J., Marszałek M. (2000): *Kulak czy gbur? Rozterki twórców polszczyzny radzieckiej*. „Przegląd Polonijny” XXVI, nr 3, s. 121–132.
- Paczkowski A. (1977): *Prasa polonijna w latach 1870–1939. Zarys problematyki*. Warszawa.
- Sierocka K. (1963): *Z dziejów czasopiśmiennictwa polskiego w ZSRR (Kultura Mas 1929–1937)*. Warszawa.
- Sierocka K. (1968): *Polonia radziecka 1917–1939. Z działalności kulturalnej i literackiej*. Warszawa.
- Skydan O. (2012): *Uwagi o sowietyzmach w kijowskim „Sierpie” z lat 1922–1925*. [W:] *Język polski dawnych Kresów Wschodnich*. T. 5: *Polskie dziedzictwo językowe na dawnych Kresach*. Red. E. Dziegiel, K. Czarnecka, D. A. Kowalska. Warszawa, s. 311–324.
- Życki A. (2006): *II Rzeczpospolita w publicystyce sowieckiej. Polityka, gospodarka, stereotypy*. Ostrołęka–Warszawa.
- Введенская Л. А., Павлова Л. Г., Кашаева Е. Ю. (2007): *Русский язык и культура речи: учебное пособие для вузов*. Ростов н/Д.

- Волчѣк Л. А., Бахун Т. П. (2008): *К вопросу о советизмах и причинах их использования в современной российской прессе и белорусской прессе*. [В:] *Коммуникация в социально-гуманитарном знании, экономике, образовании: материалы II Международной научно-практической конференции (13–14.11.2008, Минск)*. Ред. А. В. Рубанов. Минск, с. 58–60, online: <<http://elib.bsu.by/handle/123456789/44698>>, dostęp: 14.03.2018.
- Дуличенко А. Д. (1994): *Русский язык конца XX столетия*. München.
- Ермакова О. П. (2011): *Жизнь российского города в лексике 30–40-х годов XX века*. Москва.
- Катгер Ю. М., Кунин А. В. (1964): *Письменный перевод с русского языка на английский*. Москва.
- Купина Н. А. (1995): *Тоталитарный язык: Словарь и речевые реакции*. Екатеринбург.
- Мокшенин В. М., Никитина Т. Г. (1998): *Толковый словарь языка Совдепии*. Санкт-Петербург.
- Павлова С. В. (2011): *Оценочные советизмы в современном публицистическом тексте (на материале изданий «Коммерсантъ» и «Российская Газета» 2000–2010 гг.)*. Москва, online: <<http://www.dissercat.com/content/otsenochnye-sovetizmy-v-sovremennom-publitsisticheskom-tekste#ixzz4BaKZhj7R>>, dostęp: 20.06.2016.
- Пихурова А. А. (2005): *Судьба советизмов в русском языке конца XX – начала XXI в.: На материале словарей и текстов*. Саратов, online: <<http://www.dslib.net/russkij-jazyk/sudba-sovetizmov-v-russkom-jazyke-konca-xx-nachala-xxi-veka-na-materiale.html>>, dostęp: 03.07.2016.
- Протченко И. Ф. (1975): *Лексика и словообразование русского языка советской эпохи: Социолингвистический аспект*. Москва.

Streszczenie

W artykule zostały zaprezentowane sowietyzmy wyekscerpowane z „Trybuny Radzieckiej” – centralnej gazety polskojęzycznej publikowanej w Moskwie w latach 1927–1938, wydawanej przez polskich komunistów przebywających w ZSRR w okresie międzywojennym. Sowietyzmy to jednostki odzwierciedlające nowe, radzieckie realia. W artykule przedstawiono cztery typy sowietyzmów: semantyczne (np. *białogwardyjec*, *czzerwony dyrektor*), słowotwórcze (np. *komsorg*, *partaktyw*, *politemigrant*), stylistyczne (np. *kapitalistyczna sfera*) i onomastyczne (np. *Leningrod*, *fabryka „Czerwony Sztandar”*).

Język „Trybuny Radzieckiej”, tak jak innych wydawnictw polskojęzycznych w ZSRR w dwudziestolecu międzywojennym, reprezentuje polszczyznę silnie zsovietyzowaną. Świadczą o tym nie tylko licznie zgromadzone sowietyzmy, ale cała „stylistyka radziecka” (slogany, uschematyzowane formuły, stereotypy, sztam powe słownictwo propagandowe) przebijająca się z każdej strony „Trybuny Radzieckiej”.